

UDK 376:159.952.6

Primljeno: 29. 06. 2020.

Pregledni rad

Review paper

Davor Vukelić, Anita Zovko, Nataša Vlah

IZVEDBENI PLANOVI I PROGRAMI STUDIJA U HRVATSKOJ KOJI OBRAZUJU UČITELJE ZA RAD S UČENICIMA S ADHD-om

Osposobljavanje učitelja za rad s učenicima s teškoćama i rad s učenicima s ADHD-om poseban je izazov za kreatora studijskih programa. Adekvatna osposobljenost učitelja za rad s učenicima s ADHD-om polučuje visoku razinu inkluzije takve djece u odgojno-obrazovni sustav. Cilj rada je analizom izvedbenih planova i programa koji obrazuju učitelje, vidjeti zadovoljavaju li i u kojoj mjeri takvi studiji kvantitativnu potrebu za sadržajem o ADHD-u. Metoda kojom će se realizirati taj cilj je fenomenološko-deskriptivni pregled postojećih kolegija na svim sveučilištima u Hrvatskoj koji obuhvaćaju inicijalno osposobljavanje o ADHD-u, uz kvalitativno ispitivanje nositelja kolegija o vrsnoći studijskog sadržaja posvećenog ADHD-u. Upit je putem elektroničke pošte poslan na adrese 98 nositelja kolegija ili voditelja odjela, a njih 71 je odgovorilo (72.4%). Podaci su analizirani tako da je uspoređen broj sati unutar kojih se govori o ADHD-u sa brojem sati koji je predviđen za cjelokupni studij (preddiplomski, diplomski ili integrirani preddiplomski i diplomski). Na svim sveučilištima učitelji razredne nastave postižu zadovoljavajuću razinu znanja o radu sa učenicima s ADHD-om, no studiji za učitelje predmetne nastave ne zadovoljavaju taj kriterij u velikom broju slučajeva. Za kvalitetan odgojno-obrazovni rad s učenicima s ADHD-om učitelji osnovnih škola moraju se cjeloživotno usavršavati.

Ključne riječi: Učitelji osnovne škole, ADHD, inkluzija, plan i program studija

1. UVOD

U Hrvatskoj se zadnjih desetak godina ozbiljna pažnja posvećuje kvaliteti studijskih programa koji osposobljavaju učitelje razredne i predmetne nastave obaveznog osnovnoškolskog obrazovanja (Zrilić i Marin 2019) pa u skladu s time potrebi njihovog osuvremenjivanja (Mašić, Zovko, Kovačić Samaržija 2016; Matijević 2018) i/ili organiziranju programa cjeloživotnog učenja kojima bi se nadoknadili nedostaci u inicijalnom obrazovanju (Tot, Kušić i Klapan 2015; Vlah, Međimorec Grgurić i Baftiri 2017; Nikčević-Milković, Jurković i Perković 2017; Tot, Kušić i Klapan 2015). Jedno od područja suvremenih kompetencija, koje su poseban izazov za praksu suvremenog učitelja, jeste poučavanje učenika s posebnim potrebama u kontekstu obrazovne inkluzije (Bouillet i Bukvić 2015; Vican i Karamatić Brčić 2013), među kojima su i učenici s deficitom pažnje/ hiperaktivnim poremećajem¹ (*engl. Attention Deficit Hiperactivity Disorder - ADHD*). Slijedom navedenog, namjera ovog rada je dati sustavan pregled udjela sati inicijalnog obrazovanja na hrvatskim sveučilištima o poučavanju učenika s ADHD-om kako bi se temeljem istog moglo izvesti zaključke o potrebi osposobljavanja učitelja glede unapređivanja ovih kompetencija. Odnosno, cilj rada je analizom izvedbenih planova i programa koji obrazuju učitelje utvrditi je li, u sklopu tih studija, zadovoljena kvantitativna potreba za sadržajem o ADHD-u. Svrha te analize je utvrditi eventualnu potrebu za unapređivanjem navedenih studijskih programa u domeni osnaživanja učitelja u Hrvatskoj za poučavanje učenika s ADHD-om u odgojno-obrazovnom sustavu.

1.1. Učiteljske kompetencije i spremnost za rad s učenicima kojima je dijagnosticiran ADHD

ADHD je razvojni poremećaj samokontrole i izvršnih funkcija mozga (inhibicija, skup izmjena, organiziranje, upotreba radne memorije, rješavanje problema, usvajanje i čuvanje saznanja za postizanje ciljeva u budućnosti). Čine ga problemi na području pažnje, kontrole impulsa i razine aktivnosti (Barkley 2013; Barkley 2012; Dijagnostički i statistički priručnik V 2015), odnosno pervazivni i perzistentni neurobiološki poremećaj karakteriziran kroničnom i razvojno neprimjerenom razinom nepažnje, impulzivnosti, a u nekim slučajevima hiperaktivnosti (Rief 2016).

¹ Termin deficit pažnje/ hiperaktivni poremećaj koristi se u ovom radu prema najrecentnijim radovima hrvatskih autora među kojima su Vlah, Sekušak-Galešev i Skočić Mihić (2018), Velki (2018), Sekušak-Galešev (2014). Zbog ekonomičnosti, dalje u tekstu će biti korištena kratica na engleskom jeziku - ADHD.

Donošenje pedagoških odluka od strane nastavnika može se značajno popraviti kroz poznavanje prirode izvršnih funkcija i njihove uloge u svladavanju školskog gradiva (Cooper, Huges 2009).

„Nitko nije u boljoj poziciji od učitelja donijeti zaključak o školskoj izvedbi pojedinog učenika u usporedbi s njegovim vršnjacima. To uključuje zapažanja učitelja i objektivne informacije koje ukazuju na učenikovu školsku produktivnost i socijalno, emocionalno i ponašajno funkcioniranje“ (Rief 2016: 32-33). Osnovne kompetencije učitelja pri radu s učenikom s ADHD-om su učiteljsko poznavanje osnovnih simptoma poremećaja, tijeka razvoja poremećaja, uzroka poremećaja te prognoze, dijagnostike i terapije tog poremećaja (Phelan 2005, Mrđen i Puhovski 2006 prema Radetić-Paić 2018), ali i prilagodbe u odgojno-obrazovnom radu (Radetić-Paić 2018). Na sličnom tragu su Vlah, Sekušak Galešev i Skočić Mihić (2018) koje ističu da je spoznavanje simptoma ADHD-a prvi korak u razumijevanju djece s dijagnozom ADHD-a, te da u tom procesu učitelj ima važnu i nezamjenjivu ulogu. „Kompetencije se mogu definirati kao osobine, svojstva, sposobnosti, znanja, vještine, kvalitete, kvalifikacije, posebnosti, različitosti pojedinca za obavljanje nekog posla ili za uspješno djelovanje u zajednici“ (Kušić i sur. 2016: 37). Vlah i Grbić (2018: 4) prema najrecentnijoj literaturi sumiraju kompetencije učitelja za rad s učenicima s teškoćama: (a) pozitivni stavovi prema različitosti, (b) didaktičko-komunikacijske vještine, (c) individualni metodički postupci i (d) primjereno i formativno vrednovanje.

Opić i Kudek Mirošević (2011) napominju da učitelji koji su uspješni u obrazovanju učenika s ADHD-om koriste tri strategije: identificiraju posebne potrebe takvog učenika, individualiziraju pristup učenikovim potrebama te tako individualizirane metode uključuju u individualizirani odgojno-obrazovni program. Velki i sur. (2019) ističu da učitelji razredne nastave tijekom studija imaju veći broj didaktičkih i metodoloških kolegija, dok su studiji učitelja predmetne nastave usmjereniji na stručne predmete što može biti uzrok razlika koje ćemo kasnije prikazati.

1.2. Pregled istraživanja u Hrvatskoj i svijetu o kompetencijama učitelja te njihovoj spremnosti za rad s učenicima s ADHD-om

Na uzorku od 149 učitelja u New Yorku uočeni su statistički značajno bolji rezultati na području njihovog znanja o simptomima i dijagnosticiranju u usporedbi s

područjima terapije i općih informacija o ADHD-u. Uočena je pozitivna korelacija između cjelokupnog znanja učitelja o ADHD-u i učiteljskog povjerenja u svoje sposobnosti poučavanja djece s ADHD-om (Sciutto, Terjesen i Bender Frank 2000). Učitelji u SAD-u, Češkoj i Njemačkoj imaju višu razinu znanja o ADHD-u od svojih kolega u Saudijskoj Arabiji, Vijetnamu i Republici Koreji (Sciutto i sur. 2016). Takve razlike autori istraživanja objašnjavaju znatnim razlikama u dostupnosti informacija u različitim državama.

Učitelji koji su sudjelovali u usavršavanju na području pedagogije ili obrazovanja djece s posebnim potrebama imaju više znanja o ADHD-u u usporedbi s učiteljima koji nisu sudjelovali u dodatnim edukacijama (Bradshaw i Kamal 2013). Autori istraživanja preporučuju razvijanje sustava preddiplomskog i diplomskog obrazovanja na način da se više pažnje usmjeri na obrazovanje učenika s teškoćama.

Za podizanje razine znanja o ADHD-u su učinkovitiji formalni i neformalni oblici usavršavanja od informalnog (Soroa, Gorostiaga i Balluerka 2016). Bolinger, Mucheran i Markelz (2020) su svojim istraživanjem došli do prosječno 61% točnih odgovora, 18% netočnih i 20% „ne znam“ odgovora. Najniža razina znanja učitelja je pokazana po pitanju lijekova i uzroka ADHD-a.

Unapređenje znanja o ADHD-u je ključan (ali nikako jedini) segment u prepoznavanju i dijagnosticiranju ADHD-a te suzbijanju edukacijskog i socijalnog isključivanja učenika s ADHD-om (Vlah i sur. 2018). Radetić-Paić (2018) navodi da višu razinu znanja o ADHD-u pokazuju učitelji koji imaju do 20 godina radnog staža. Također, pozitivnije stavove iznose učitelji koji su zadovoljni vlastitim znanjem o učenicima s teškoćama kao i oni koji rade u manjim školama. Sekušak-Galešev, Skočić-Mihić i Kehonjić (2017) uočile su nedostatke znanja na području etiologije i liječenja ADHD-a. Bitno je naglasiti da je i ovim istraživanjem utvrđena značajna pozitivna povezanost znanja i stručnog usavršavanja učitelja.

Najčešći oblici neformalnog i informalnog učenja učitelja su suradnja s drugim učiteljima u školi, neformalni razgovori s drugim kolegama, sudjelovanje na tečajevima, seminarima i radionicama izvan škole, ŽSV-a. Učitelji puno češće pristupaju razmjeni iskustava s kolegama, nego li čitaju stručnu literaturu, sudjeluju u projektima i istraživanjima te kolegijalnim opažanjima nastave (Skupnjak i Tot 2019). Ukoliko su učitelji tijekom svojeg inicijalnog obrazovanja pohađali kolegij posvećen inkluziji, kasnije imaju pozitivnije stavove o inkluziji, a negativnije stavove o isključenosti (Skočić Mihić, Vlah i Šokić 2018).

2. METODOLOGIJA

Cilj ovoga rada jest analizom izvedbenih planova i programa koji obrazuju učitelje, donijeti zaključak je li, u sklopu tih studija, zadovoljena kvantitativna potreba za sadržajem o ADHD-u. Metoda kojom će se realizirati taj cilj je fenomenološko-deskriptivni opis postojećih kolegija na svim sveučilištima u Hrvatskoj koji obuhvaćaju inicijalno osposobljavanje o ADHD-u (preddiplomski, diplomski i integrirani preddiplomski i diplomski studiji) te oblike cjeloživotnog obrazovanja (poslije-diplomski studiji, programi cjeloživotnog obrazovanja i stručna usavršavanja) uz kvalitativno ispitivanje predmetnih nastavnika o kvaliteti i kvantiteti sadržaja o ADHD-u.

2.1. Proces prikupljanja podataka

Podaci su prikupljeni tako da su observirani svi studijski programi koji obrazuju učitelje razredne i predmetne nastave. Studiji čiji su studijski programi pregledavani određeni su prema Pravilniku o odgovarajućoj vrsti obrazovanja učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi (Narodne novine 2019) na način da su uzeti u obzir samo studijski programi koji prema navedenom pravilniku obrazuju buduće učitelje razredne ili predmetne nastave. Na primjer, prema navedenom pravilniku učitelji Engleskog jezika mogu biti oni koji diplomiraju na preddiplomskom i diplomskom studiju Engleski jezik i književnost (nastavnički, filološki, prevoditeljski smjer), Anglistika (nastavnički, jezik i komunikacija, lingvistički, književno-kulturološki, prevoditeljski, znanstveni) te na učiteljskim studijima s pojačanim programom iz engleskog jezika. Prema takvom kriteriju, za predmetne učitelje Engleskog jezika u obzir su dolazili te su kasnije pregledani takvi studiji na svim hrvatskim sveučilištima.

Pregledani su studiji na državnim sveučilištima u Republici Hrvatskoj. Pri pregledavanju i pretraživanju studijskih programa korištene su mrežne stranice svih pojedinih sveučilišta i njihovih sastavnica u Republici Hrvatskoj te mrežni preglednik studijskih programa Agencije za znanost i visoko obrazovanje. Popis studija čijim nositeljima je poslan upit kreiran je po kriteriju spominjanja termina (ADHD, hiperaktivnost, poremećaj pažnje, deficit pažnje, inkluzija, odgoj i obrazovanje djece s teškoćama, odgoj i obrazovanje djece s posebnim potrebama) povezanih s posebnim odgojno-obrazovnim skupinama u izvedbenom planu i programu kolegija. Putem elektroničke pošte kontaktirani su profesori koji su nositelji tih kolegija na

preddiplomskim, diplomskim, integriranim, poslijediplomskim i cjeloživotnim studijima. Informacije o stručnim skupovima su dobivene pregledom mrežnih stranica Agencije za odgoj i obrazovanje i aplikacije za organizaciju i praćenje edukacije – EMA.

Upit koji je poslan nositeljima kolegija bio je sačinjen od četiri stavke: (a) predajete li o ADHD-u u sklopu svojeg/svojih kolegija?, (b) na kojem/kojim studiju/studijima predajete o ADHD-u?, (c) koliko nastavnih sati posvetite ADHD-u u sklopu svojeg/svojih kolegija?, (d) iznesite kratki kritički osvrt o posvećenosti studijskih planova i programa ADHD-u. Upit je putem elektroničke pošte poslan na adrese 98 nositelja kolegija ili voditelja odjela, a njih 71 je dalo odgovor (72.4%). Proces prikupljanja podataka uvelike je otežan slabom ažuriranošću izvedbenih planova i program, te neodgovaranjem nekih od nositelja kolegija na postavljeni upit.

2.2. Način analize prikupljenih podataka

Prema Pravilniku o studijima i sustavu studiranja na Sveučilištu u Splitu (2016), Pravilniku o studijima Sveučilišta u Rijeci (2018), Pravilniku o studijima i studiranju na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (2013) i Pravilniku o studijima i studiranju na Sveučilištu u Zadru (2017) utvrđeno je da nastavna godina iznosi 30 tjedana, a tjedno nastavno opterećenje iznosi u prosjeku 30 sati, što na godišnjoj razini iznosi 900 sati, a na razini petogodišnjeg studija 4500 sati.

Podaci su analizirani tako da je uspoređen broj sati unutar kojih se govori o ADHD-u s brojem sati koji je predviđen za cjelokupni studij (preddiplomski i diplomski ili integrirani preddiplomski i diplomski). Uz to izračunat je postotak udjela broja sati na kojima se govori o ADHD-u s ukupnim brojem sati predviđenim za taj kolegij. Takav prikaz je izrađen za preddiplomske i diplomske ili integrirane preddiplomske i diplomske učiteljske i nastavničke studije te za programe cjeloživotnog obrazovanja.

3. REZULTATI

3.1. Inicijalno obrazovanje učitelja razredne i predmetne nastave

3.1.1. Sveučilište u Zagrebu

Tablica 1.

Sveučilište u Zagrebu				
Naziv kolegija	Studij	Broj sati u kojima se obrađuje ADHD	Postotak udjela broja sati o ADHD-u u kolegiju	Broja sati o ADHD-u/ broj sati tijekom pet godina studija
UČITELJI RAZREDNE NASTAVE				
Inkluzivna pedagogija	Učiteljski studij - Zagreb (s njemačkim jezikom, s engleskim jezikom, s modulom Likovna kultura, s modulom Hrvatski jezik, s modulom Informatika, s modulom Odgojne znanosti)	2 P + 1 S	30 P +15 S (6.6%)	3/4500
	Učiteljski studij - Petrinja (s modulom Hrvatski jezik, modulom Likovna kultura, s modulom Odgojne znanosti)	2 P + 1 S	30 P +15 S (6.6%)	3/4500
	Učiteljski studij - Čakovec (s modulom Odgojne znanosti, s modulom Hrvatski jezik, s modulom Informatika, s modulom Odgojne znanosti)	2 P + 1 S	30 P +15 S (6.6%)	3/4500
Primjenjena razvojna psihologija za učitelje	Učiteljski studij - Čakovec (s modulom Odgojne znanosti, s modulom Hrvatski jezik, s modulom Informatika, s modulom Odgojne znanosti)	2 P	15 P +15 S (6.6%)	2/4500
Strategije podrške u poučavanju učenika s teškoćama	Učiteljski studij - Zagreb (s njemačkim jezikom, s engleskim jezikom, s modulom Likovna kultura, s modulom Hrvatski jezik, s modulom Informatika, s modulom Odgojne znanosti)	2 P	15 P +15 S (6.6%)	2/4500
	Učiteljski studij - Petrinja (s modulom Hrvatski jezik, modulom Likovna kultura, s modulom Odgojne znanosti)	2 P	15 P +15 S (6.6%)	2/4500
Psihologija učenja i poučavanja	Učiteljski studij - Zagreb (s njemačkim jezikom, s engleskim jezikom, s modulom Likovna kultura, s modulom Hrvatski jezik, s modulom Informatika, s modulom Odgojne znanosti)	1 P + 1 S (teorijski + film sa prikazom 3 slučaja dijagnostičiranog ADHD-a, analiza slučaja).	15 P +15 S (6.6%)	2/4500

	Diplomski sveučilišni dvopredmetni studij kroatologije (nastavnički smjer)	3 P + 3 S	15 P + 15 S (20%)	6/4500
Terapijska pedagogija 2	Diplomski sveučilišni jednopredmetni studij kroatologije (nastavnički smjer)	2 P + 2 S	15 P + 15 S (13.3%)	4/4500
	Diplomski sveučilišni dvopredmetni studij kroatologije (nastavnički smjer)	2 P + 2 S	15 P + 15 S (13.3%)	4/4500
Pedagoška psihologija	Hrvatski studiji/ Diplomski dvopredmetni sveučilišni studij kroatologije	2 P	15 P + 15 S (6.6%)	2/4500
Razvojna psihologija	Hrvatski studiji/ Diplomski dvopredmetni sveučilišni studij kroatologije	2 P	30 P + 15 S (4.4%)	2/4500
Osnove specijalne pedagogije - obvezni	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji sa studijem Komparativna književnost i Kroatistika	2P + 2S + u sklopu terenske nastave se spominje ADHD	30 P + 30 S (6.6%)	4/4500
Metodika rada s učenicima s posebnim potrebama - izborni	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji sa studijem Komparativna književnost i Kroatistika	2P + 2S + u sklopu terenske nastave se spominje ADHD	30 P + 30 S (6.6%)	4/4500
UČITELJI ENGLESKOG JEZIKA/ NJEMAČKOG JEZIKA				
Osnove specijalne pedagogije - obvezni	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji sa studijem Anglistika/ Germanistika	2P + 2S + u sklopu terenske nastave se spominje ADHD	30 P + 30 S (6.6%)	4/4500
Metodika rada s učenicima s posebnim potrebama - izborni	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji sa studijem Anglistika/ Germanistika	2P + 2S + u sklopu terenske nastave se spominje ADHD	30 P + 30 S (6.6%)	4/4500
UČITELJI POVIJESTI/ GEOGRAFIJE				
Školska pedagogija	Diplomski sveučilišni jednopredmetni studij povijesti (nastavnički smjer)	2 P + 1 S	15 P + 15 S (10%)	3/4500
	Diplomski sveučilišni dvopredmetni studij povijesti (nastavnički smjer)	2 P + 1 S	15 P + 15 S (10%)	3/4500
Opća pedagogija	Diplomski sveučilišni jednopredmetni studij povijesti (nastavnički smjer)	2 P + 2 S	30 P + 15 S (8.8%)	4/4500
	Diplomski sveučilišni dvopredmetni studij povijesti (nastavnički smjer)	2 P + 2 S	30 P + 15 S (8.8%)	4/4500
Terapijska pedagogija 1	Diplomski sveučilišni jednopredmetni studij povijesti (nastavnički smjer)	3 P + 3 S	15 P + 15 S (20%)	6/4500
	Diplomski sveučilišni dvopredmetni studij povijesti (nastavnički smjer)	3 P + 3 S	15 P + 15 S (20%)	6/4500
Terapijska pedagogija 2	Diplomski sveučilišni jednopredmetni studij povijesti (nastavnički smjer)	2 P + 2 S	15 P + 15 S (13.3%)	4/4500
	Diplomski sveučilišni dvopredmetni studij povijesti (nastavnički smjer)	2 P + 2 S	15 P + 15 S (13.3%)	4/4500

Pedagoška psihologija	Hrvatski studiji/ Diplomski dvopredmetni sveučilišni studij povijesti	2 P	15 P + 15 S (6.6%)	2/4500
Razvojna psihologija	Hrvatski studiji/ Diplomski dvopredmetni sveučilišni studij povijesti	2P	30 P + 15 S (4.4%)	2/4500
Osnove specijalne pedagogije - obvezni	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji sa studijem Povijest	2P + 2S + u sklopu terenske nastave se spominje ADHD	30 P + 30 S (6.6%)	4/4500
Metodika rada s učenicima s posebnim potrebama - izborni	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji sa studijem Povijest	2P + 2S + u sklopu terenske nastave se spominje ADHD	30 P + 30 S (6.6%)	4/4500
Metodika geografije II	Integrirani studij geografija i povijest (nastavnički smjer)	1 P + 3 S	15 P + 45 S (6.6%)	4/4500
	Diplomski jednopredmetni sveučilišni studij geografije (nastavnički smjer)	1 P + 3 S	15 P + 45 S (6.6%)	4/4500
Didaktika	Diplomski sveučilišni jednopredmetni studij geografije	2 P - Didaktički film	45 P (4.4%)	2/4500
Didaktika	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Geografija i povijest (nastavnički smjer)	2 P - Didaktički film	45 P (4.4%)	2/4500
UČITELJI MATEMATIKE/ FIZIKE/ KEMIJE/ BIOLOGIJE/ INFORMATIKE/ TEHNIČKE KULTURE				
Psihologija odgoja i obrazovanja	Integrirani preddiplomski i diplomski studij Fizika (nastavnički smjer)	1 P	60 P + 30 V (1.1%)	1/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski studij Fizika i tehnika (nastavnički smjer)	1 P	60 P + 30 V (1.1%)	1/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski studij Fizika i kemija (nastavnički smjer)	1 P	60 P + 30 V (1.1%)	1/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski studij Fizika i informatika (nastavnički smjer)	1 P	60 P + 30 V (1.1%)	1/4500
Psihopatologija u djetinjstvu i adolescenciji	Diplomski sveučilišni studij Matematika (nastavnički smjer)	2 P + mogućnost seminara	15 P + 15 S (6.6%)	2/4500
	Diplomski sveučilišni studij Matematika i informatika (nastavnički smjer)	2 P + mogućnost seminara	15 P + 15 S (6.6%)	2/4500
Osnove opće i razvojne psihologije – obvezni	FOI Varaždin Diplomski sveučilišni studij Informatika u obrazovanju	1P	30 P + 30 S (1.6%)	1/4500

Psihopatologija u djetinjstvu i adolescenciji	Diplomski sveučilišni studij Matematika (nastavnički smjer)	mogućnost seminara	(6.6%)	2/4500
	Diplomski sveučilišni studij Matematika i informatika (nastavnički smjer)	2 P + mogućnost seminara	15 P + 15 S (6.6%)	
Osnove opće i razvojne psihologije – obvezni	FOI Varaždin Diplomski sveučilišni studij Informatika u obrazovanju	1P	30 P + 30 S (1.6%)	1/4500
Osnove opće i razvojne psihologije – izborni	FOI Varaždin Diplomski sveučilišni studij Informatičko i programsko inženjerstvo	1P	30 P + 30 S (1.6%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni studij organizacija poslovnih sustava	1P	30 P + 30 S (1.6%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni studij baze podataka i baze znanja	1P	30 P + 30 S (1.6%)	1/4500
Psihologija učenja i	FOI Varaždin Diplomski sveučilišni studij Informatika u	1P	45 P + 30 S	1/4500
Razvojna psihologija	Hrvatski studiji/ Diplomski dvopredmetni sveučilišni studij povijesti	2P	30 P + 15 S (4.4%)	2/4500
Osnove specijalne pedagogije - obvezni	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji sa studijem Povijest	2P + 2S + u sklopu terenske nastave se spominje ADHD	30 P + 30 S (6.6%)	4/4500
Metodika rada s učenicima s posebnim potrebama - izborni	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji sa studijem Povijest	2P + 2S + u sklopu terenske nastave se spominje ADHD	30 P + 30 S (6.6%)	4/4500
Metodika geografije II	Integrirani studij geografija i povijest (nastavnički smjer)	1 P + 3 S	15 P + 45 S (6.6%)	4/4500
	Diplomski jednopredmetni sveučilišni studij geografije (nastavnički smjer)	1 P + 3 S	15 P + 45 S (6.6%)	4/4500
Didaktika	Diplomski sveučilišni jednopredmetni studij geografije	2 P - Didaktički film	45 P (4.4%)	2/4500
Didaktika	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Geografija i povijest (nastavnički smjer)	2 P - Didaktički film	45 P (4.4%)	2/4500
UČITELJI MATEMATIKE/ FIZIKE/ KEMIJE/ BIOLOGIJE/ INFORMATIKE/ TEHNIČKE KULTURE				
Psihologija odgoja i obrazovanja	Integrirani preddiplomski i diplomski studij Fizika (nastavnički smjer)	1 P	60 P + 30 V (1.1%)	1/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski studij Fizika i tehnika (nastavnički smjer)	1 P	60 P + 30 V (1.1%)	1/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski studij Fizika i kemija (nastavnički smjer)	1 P	60 P + 30 V (1.1%)	1/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski studij Fizika i informatika (nastavnički smjer)	1 P	60 P + 30 V (1.1%)	1/4500

poučavanja – obvezni	obrazovanju		(1.3%)	
Psihologija učenja i poučavanja – izborni	FOI Varaždin Diplomski sveučilišni studij Informacijsko i programsko inženjerstvo	1P	45 P + 30 S (1.3%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni studij organizacija poslovnih sustava	1P	45P + 30 S (1.3%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni studij baze podataka i baze znanja	1P	45 P + 30 S (1.3%)	1/4500
Psihologija razrednog odjeljenja – obvezni	FOI Varaždin Informatika u obrazovanju	1P	30 P + 30 S (1.6%)	1/4500
Praksa u posebnim uvjetima - Centar "Tomislav Špoljar" - obvezno	FOI Varaždin Informatika u obrazovanju – obvezni	1 P	55 V (1.8%)	1/4500
Osnove specijalne pedagogije - obvezni	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji sa dvopredmetnim studijem Informacijske znanosti	2P + 2S + u sklopu terenske nastave se spominje	30 P + 30 S (6.6%)	4/4500
Metodika rada s učenicima s posebnim potrebama - izborni	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji sa dvopredmetnim studijem Informacijske znanosti	2P + 2S + u sklopu terenske nastave se spominje	30 P + 30 S (6.6%)	4/4500
Didaktika	Diplomski sveučilišni studij Kemija (nastavnički smjer)	2 P - Didaktički film	30 P + 30 S (3.3%)	2/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Biologija i kemija (nastavnički smjer)	2 P - Didaktički film	30 P + 30 S (3.3%)	2/4500
Didaktika 2	Diplomski sveučilišni studij Matematika (nastavnički smjer)	2 P - Didaktički film	30 P + 15 S (4.4%)	2/4500
	Diplomski sveučilišni studij Matematika i informatika (nastavnički smjer)	2 P - Didaktički film	30 P + 15 S (4.4%)	2/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Matematika i fizika (nastavnički smjer)	2 P - Didaktički film	30 P + 15 S (4.4%)	2/4500
UČITELJI GLAZBENE KULTURE				
Didaktika - obvezni	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Teorija glazbe	2 P - Didaktički film	60 P (3.3%)	2/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Glazbena pedagogija	2 P - Didaktički film	60 P (3.3%)	2/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski dvopredmetni sveučilišni studij Glazbena pedagogija	2 P - Didaktički film	60 P (3.3%)	2/4500

Didaktika – izborni	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Kompozicija	2 P - Didaktički film	60 P (3.3%)	2/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Muzikologija – izborni	2 P - Didaktički film	60 P (3.3%)	2/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni dvopredmetni studij Muzikologija – izborni	2 P - Didaktički film	60 P (3.3%)	2/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Dirigiranje - izborni	2 P - Didaktički film	60 P (3.3%)	2/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Pjevanje - izborni	2 P - Didaktički film	60 P (3.3%)	2/4500
	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij za instrumentaliste - izborni	2 P - Didaktički film	60 P (3.3%)	2/4500
UČITELJI TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE				
Elementi psihologije	Kineziološki fakultet	1 P (prikaz videa i kratko objašnjenje)	30 P + 30 V (1.6%)	1/4500

Prema prikupljenim podacima na Sveučilištu u Zagrebu budući učitelji likovne kulture kroz svoj studij ne posvete pažnju ADHD-a, osim u slučaju da se obrazuju na Učiteljskom fakultetu kroz modul Likovna kultura. Uz to, zabrinjavajuće je što, osim učitelja razredne nastave i učitelja Povijesti i Hrvatskog jezika s Fakulteta hrvatskih studija, ostali budući predmetni učitelji nemaju temeljitiji uvid u problematiku ADHD-a, o čemu se više govori u završnim razmatranjima ovog rada.

3.1.2. Sveučilište u Splitu

Tablica 2.

Sveučilište u Splitu				
Naziv kolegija	Studij	Broj sati u kojima se obrađuje ADHD	Postotak udjela broja sati o ADHD-u u kolegiju	Broja sati o ADHD-u/ broj sati tijekom pet godina studija
UČITELJI RAZREDNE NASTAVE				
Pedagogija djece s posebnim potrebama	Integrirani sveučilišni preddiplomski i diplomski učiteljski studij	2 P + 2 S	30 P + 30 S (6.6%)	4/4500
Metodika rada s djecom s posebnim potrebama	Integrirani sveučilišni preddiplomski i diplomski učiteljski studij	1 P + 4 V + dodatna mogućnost hospitacije	15 P + 15 V (16.6%)	5/4500

UČITELJI HRVATSKOG JEZIKA				
Inkluzivna pedagogija	Prediplomski dvopredmetni studij Hrvatski jezik i književnost i pedagogija	2 P + 1 S	30 P + 15 S (6.6%)	3/4500
UČITELJI ENGLSKOG JEZIKA				
Inkluzivna pedagogija	Prediplomski dvopredmetni studij Engleski jezik i književnost i pedagogija	2 P + 1 S	30 P + 15 S (6.6%)	3/4500
UČITELJI NJEMAČKOG JEZIKA				
Inkluzivna pedagogija	Prediplomski dvopredmetni studij Njemački jezik i književnost i pedagogija	2 P + 1 S	30 P + 15 S (6.6%)	3/4500
UČITELJI POVIJESTI				
Inkluzivna pedagogija	Prediplomski dvopredmetni studij Povijest i pedagogija	2 P + 1 S	30 P + 15 S (6.6%)	3/4500

Prema prikupljenim podacima, zabrinjavajuće je da studenti nastavničkog smjera na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu (budući učitelji matematike, fizike, kemije, biologije, prirode, tehničke kulture, informatike) tijekom studija samo površno čuju o problematici ADHD-a u sklopu kolegija Psihologija odgoja i obrazovanja II i zasebnih predmetnih metodika. Gotovo ista situacija je i s Umjetničkom akademijom u Splitu, gdje se ADHD spomene u sklopu kolegija Psihologija odgoja i obrazovanja I i Psihologija odgoja i obrazovanja II.

3.1.3. Sveučilište u Rijeci

Tablica 3.

Sveučilište u Rijeci				
Naziv kolegija	Studij	Broj sati u kojima se obrađuje ADHD	Postotak udjela broja sati o ADHD-u u kolegiju	Broja sati o ADHD-u/ broj sati tijekom pet godina studija
UČITELJI RAZREDNE NASTAVE				
Inkluzivni odgoj i obrazovanje	Integrirani preddiplomski i diplomski učiteljski studij	1 P	45 P + 15S + 15V (1.3%)	1/4500
Učenci s problemima u ponašanju	Integrirani preddiplomski i diplomski učiteljski studij	15 P + 15S	30 P + 15 S (66.6%)	30/4500
UČITELJI HRVATSKOG JEZIKA				
Poučavanje učenika s posebnim potrebama	Diplomski sveučilišni jednopredmetni studij hrvatskog jezika i književnosti (nastavnički smjer)	1 P	30 P + 15 V (2.2%)	1/4500
UČITELJI ENGLSKOG JEZIKA				
Poučavanje učenika s posebnim potrebama	Diplomski sveučilišni dvopredmetni studij engleskoga jezika i književnosti (nastavnički smjer)	1 P	30 P + 15 V (2.2%)	1/4500

Sveučilište u Rijeci				
Naziv kolegija	Studij	Broj sati u kojima se obrađuje ADHD	Postotak udjela broja sati o ADHD-u u kolegiju	Broja sati o ADHD-u/ broj sati tijekom pet godina studija
UČITELJI NJEMAČKOG JEZIKA				
	Diplomski sveučilišni dvopredmetni studij njemačkog jezika i književnosti (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
UČITELJI FIZIKE/MATEMATIKE/INFORMATIKE/TEHNIČKE KULTURE				
Poučavanje učenika s posebnim potrebama	Diplomski sveučilišni studij Fizika i matematika (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni studij Fizika i informatika (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni studij Matematika (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni studij Matematika i informatika (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
	Diplomski studij Politehnika i informatika	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni studij informatike (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni dvopredmetni studij informatike (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
UČITELJI POVIJESTI				
Poučavanje učenika s posebnim potrebama	Diplomski sveučilišni dvopredmetni studij povijesti (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500

Treba istaknuti da budući učitelji razredne nastave imaju mogućnost izbora kolegija pod nazivom Učenici s problemima u ponašanju, na kojem je čak 30 sati posvećeno temi ADHD-a, a u sklopu kojeg se odvija 20 sati neposrednog rada s učenicima koji su na području grada Rijeke detektirani kao rizična skupina i koji su korisnici nekog od socijalno-pedagoškog programa.

3.1.4. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Tablica 4.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku				
Naziv kolegija	Studij	Broj sati u kojima se obrađuje ADHD	Postotak udjela broja sati o ADHD-u u kolegiju	Broja sati o ADHD-u/ broj sati tijekom pet godina studija
UČITELJI RAZREDNE NASTAVE (+ MODULI: RAZVOJNI, ENGLESKI JEZIK, INFORMATIKA)				
Pedagogija djece s posebnim potrebama	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni Učiteljski studij (razvojni modul, modul Engleski jezik, modul Informatika)	5 P	30 P + 30 S (8.3%)	5/4500
Pedagogija djece s posebnim potrebama	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni Učiteljski studij – dislocirani studij u Slavanskom Brodu	5 P	30 P + 30 S (8.3%)	5/4500
Pedagogija	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni Učiteljski studij (razvojni modul, modul Engleski jezik, modul Informatika)	3 P	30 P + 15 S (6.6%)	3/4500
Pedagogija	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni Učiteljski studij – dislocirani studij u Slavanskom Brodu	3 P	30 P + 15 S (6.6%)	3/4500
Razvojna psihologija	Integrirani preddiplomski i diplomski Učiteljski studij (razvojni modul, modul Engleski jezik, modul Informatika)	2 P	60 P + 15 S (2.7%)	2/4500
Primjenjena razvojna psihologija	Integrirani preddiplomski i diplomski Učiteljski studij (razvojni modul)	4 P	15 P + 15 S (13.3%)	4/4500
Primjenjena razvojna psihologija	Integrirani preddiplomski i diplomski Učiteljski studij – dislocirani studij u Slavanskom Brodu	4 P	15 P + 15 S (13.3%)	4/4500
Psihološke osnove poremećaja u ponašanju djece i mladih	Integrirani preddiplomski i diplomski Učiteljski studij (razvojni modul, modul Engleski jezik, modul Informatika)	4 P	15 P + 15 S (13.3%)	4/4500
UČITELJI GLAZBENE KULTURE				
Psihologija odgoja i obrazovanja I	Preddiplomski sveučilišni studij Glazbena pedagogija	3 P	15 P + 15 S + 15 V (6%)	3/4500
	Preddiplomski sveučilišni studij Pjevanje	3 P	15 P + 15 S + 15 V (6%)	3/4500
	Preddiplomski sveučilišni studij klavir	3 P	15 P + 15 S + 15 V (6%)	3/4500
	Diplomski sveučilišni studij Tamburaško umijeće	3 P	15 P + 15 S + 15 V (6%)	3/4500

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku				
Naziv kolegija	Studij	Broj sati u kojima se obrađuje ADHD	Postotak udjela broja sati o ADHD-u u kolegiju	Broja sati o ADHD-u/ broj sati tijekom pet godina studija
Osnove psihologije	Preddiplomski sveučilišni studij Glazbena pedagogija	1 P	Nije dobiven odgovor o ukupnom broju sati kolegija, niti je broj sati pronađen iz bilo kojeg drugog izvora.	1/4500
	Preddiplomski sveučilišni studij Pjevanje	1 P		1/4500
	Preddiplomski sveučilišni studij klavir	1 P		1/4500
UČITELJI HRVATSKOG JEZIKA				
Osnove psihologije	Diplomski jednopredmetni sveučilišni studij Hrvatski jezik i književnost (nastavnički smjer)	1 P	30 P + 30 S (1.6%)	1/4500
	Diplomski dvopredmetni sveučilišni studij Hrvatski jezik i književnost (nastavnički smjer)	1 P	30 P + 30 S (1.6%)	1/4500
Socijalna pedagogija	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji s dvopredmetnim studijem Hrvatski jezik i književnost	2 P	30 P + 30 S (3.3%)	2/4500
UČITELJI NJEMAČKOG JEZIKA				
Psihologija odgoja i obrazovanja	Diplomski jednopredmetni sveučilišni studij Njemački jezik i književnost (nastavnički smjer)	1 P	30 P + 30 S (1.6%)	1/4500
	Diplomski dvopredmetni sveučilišni studij Njemački jezik i književnost (nastavnički smjer)	1 P	30 P + 30 S (1.6%)	1/4500
Socijalna pedagogija	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji s dvopredmetnim studijem Njemački jezik i književnost	2 P	30 P + 30 S (3.3%)	2/4500
UČITELJI ENGLSKOG JEZIKA				
Psihologija odgoja i obrazovanja	Diplomski dvopredmetni sveučilišni studij Engleski jezik i književnost (nastavnički smjer)	1 P	30 P + 30 S (1.6%)	1/4500
Socijalna pedagogija	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji s dvopredmetnim studijem Engleski jezik i književnost	2 P	30 P + 30 S (3.3%)	2/4500
UČITELJI POVIJESTI				
Psihologija odgoja i obrazovanja	Diplomski dvopredmetni sveučilišni studij Povijest (nastavnički smjer)	1 P	30 P + 30 S (1.6%)	1/4500
Socijalna pedagogija	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji s dvopredmetnim studijem Povijest	2 P	30 P + 30 S (3.3%)	2/4500

UČITELJI INFORMATIKE/ TEHNIČKE KULTURE/ MATEMATIKE/ FIZIKE				
Pedagogija 2	Diplomski sveučilišni studij Matematika i informatika (nastavnički smjer)	5 P	15 P + 15 P +15 S (11.1%)	5/4500
	Diplomski sveučilišni studij Fizika i informatika (nastavnički smjer)	5 P	15 P + 15 P +15 S (11.1%)	5/4500
Socijalna pedagogija	Dvopredmetni studij pedagogije u kombinaciji s dvopredmetnim studijem Informatologija/ Informatička tehnologija	2 P	30 P + 30 S (3.3%)	2/4500
Pedagogija 2	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Matematika i informatika (nastavnički smjer)	5 P	15 P + 15 P +15 S (11.1%)	5/4500
UČITELJI KEMIJE/ BIOLOGIJE				
Pedagogija 2	Diplomski sveučilišni studij Kemija (nastavnički smjer)	5 P	15 P + 15 P +15 S (11.1%)	5/4500
Pedagogija 2	Diplomski sveučilišni studij Biologija i kemija (nastavnički smjer)	5 P	15 P + 15 P +15 S (11.1%)	5/4500

Prema broju sati posvećenih ADHD-u, posebno se ne ističe niti jedan kolegij, ali je bitno naglasiti da se studenti učiteljskog studija kroz nekoliko kolegija upoznaju s tematikom ADHD-a i to 18 nastavnih sati.

Jedna od nositeljica kolegija je istaknula niz aktivnosti koje doprinose unapređenju znanja studenata o ADHD-u. Ističe da redovito surađuju i organiziraju predavanja osnivača udruge "Buđenje", gospodina Marka Fereka, čiji je primarni interes upravo ADHD. Potom, redovito na svoja predavanja, ali i u okviru Tjedna karijera Sveučilišta u Osijeku pozivaju studente ili bivše studente koji rade ili su radili kao pomoćnici u nastavi da održe interaktivno predavanje sadašnjim studentima, a i svake godine studente pete godine pozivaju u suradnji s Gradom Osijekom i Osječko-baranjskom županijom da rade kao pomoćnici u nastavi preko studentskog ugovora, posebice kada postanu apsolvanti. Ista profesorica ističe da su studenti svih studija iz različitih perspektiva upoznati s tematikom ADHD-a već od prve godine studija te da im se kontinuirano pružaju informacije o toj tematici. Također, napominje da učestalo kupuju, pišu i izdaju literaturu na području ADHD-a.

3.1.5. Sveučilište u Zadru

Tablica 5.

Sveučilište u Rijeci				
Naziv kolegija	Studij	Broj sati u kojima se obrađuje ADHD	Postotak udjela broja sati o ADHD-u u kolegiju	Broja sati o ADHD-u/ broj sati tijekom pet godina studija
UČITELJI NJEMAČKOG JEZIKA				
	Diplomski sveučilišni dvopredmetni studij njemačkog jezika i književnosti (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
UČITELJI FIZIKE/MATEMATIKE/INFORMATIKE/TEHNIČKE KULTURE				
Poučavanje učenika s posebnim potrebama	Diplomski sveučilišni studij Fizika i matematika (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni studij Fizika i informatika (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni studij Matematika (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni studij Matematika i informatika (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
	Diplomski studij Politehnika i informatika	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni studij informatike (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
	Diplomski sveučilišni dvopredmetni studij informatike (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500
UČITELJI POVIJESTI				
Poučavanje učenika s posebnim potrebama	Diplomski sveučilišni dvopredmetni studij povijesti (nastavnički smjer)	1 P	30 P +15 V (2.2%)	1/4500

Budućim učiteljima Geografije su ukinuti kolegiji na kojima se obrađuje tema ADHD-a, a prikupljeni podaci ne sugeriraju postojanje kolegija koji obrazuju o ADHD-u buduće učitelje Hrvatskog jezika, Povijesti, Engleskog jezika i Njemačkog jezika.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Tablica 6.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli				
Naziv kolegija	Studij	Broj sati u kojima se obrađuje ADHD	Postotak udjela broja sati o ADHD-u u kolegiju	Broja sati o ADHD-u/ broj sati tijekom pet godina studija
UČITELJI RAZREDNE NASTAVE				
Pedagogija djece s posebnim potrebama - obvezni	Integrirani preddiplomski i diplomski učiteljski studij	1 P + 1 S + 5 V	30 P + 15 V + 15 S (11.6%)	7/4500
Socijalna pedagogija	Integrirani preddiplomski i diplomski učiteljski studij	15 P + 8 S	30 P + 15 V (51.1%)	23/4500
Edukacijska psihologija 2	Integrirani preddiplomski i diplomski učiteljski studij na talijanskom jeziku	2 P	15 P + 15 S (6.6%)	2/4500
UČITELJI GLAZBENE KULTURE				
Psihologija poremećaja u djetinjstvu i adolescenciji	Preddiplomski/ diplomski sveučilišni studij Glazbena pedagogija	2 P	30 P (6.6%)	2/4500
	Preddiplomski/ diplomski sveučilišni studij Harmonika	2 P	30 P (6.6%)	2/4500
	Preddiplomski/ diplomski sveučilišni studij Solo pjevanje	2 P	30 P (6.6%)	2/4500
	Preddiplomski/ diplomski sveučilišni studij Klavir	2 P	30 P (6.6%)	2/4500
UČITELJI HRVATSKOG JEZIKA				
Psihologija poremećaja u djetinjstvu i adolescenciji	Preddiplomski jednopredmetni sveučilišni studij Hrvatski jezik i književnost	2 P	30 P (6.6%)	2/4500
	Preddiplomski dvopredmetni sveučilišni studij Hrvatski jezik i književnost	2 P	30 P (6.6%)	2/4500
	Diplomski jednopredmetni sveučilišni studij Hrvatski jezik i književnost	2 P	30 P (6.6%)	2/4500
	Diplomski dvopredmetni sveučilišni studij Hrvatski jezik i književnost	2 P	30 P (6.6%)	2/4500

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli				
Naziv kolegija	Studij	Broj sati u kojima se obrađuje ADHD	Postotak udjela broja sati o ADHD-u u kolegiju	Broja sati o ADHD-u/ broj sati tijekom pet godina studija
UČITELJI POVIJESTI				
Psihologija poremećaja u djetinjstvu i adolescenciji	Preddiplomski jednopredmetni sveučilišni studij Povijest	2 P	30 P (6.6%)	2/4500
		2 P	30 P (6.6%)	2/4500
	Preddiplomski dvopredmetni sveučilišni studij Povijest	2 P	30 P (6.6%)	2/4500
	Diplomski jednopredmetni sveučilišni studij Povijest	2 P	30 P (6.6%)	2/4500
	Diplomski dvopredmetni sveučilišni studij Povijest	2 P	30 P (6.6%)	2/4500
UČITELJI ENGLESKOG JEZIKA				
Psihologija poremećaja u djetinjstvu i adolescenciji	Preddiplomski dvopredmetni sveučilišni studij Engleski jezik i književnost	2 P	30 P (6.6%)	2/4500
UČITELJI INFORMATIKE/ TEHNIČKE KULTURE				
Obrazovanje posebnih skupina	Diplomski sveučilišni studij informatike (nastavnički smjer)	4 P	30 P + 30 V (6.6%)	4/4500

Značajno je spomenuti kolegij koji je jedan od svijetlih primjera u cijeloj Hrvatskoj po pitanju obrazovanja budućih učitelja razredne nastave o ADHD-u. Taj kolegij se zove Socijalna pedagogija te je u sklopu tog kolegija ADHD-u posvećeno čak 23 sata. Dakle, učitelji razredne nastave na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli uče o ADHD-u 30 sati i to u sklopu obveznih kolegija, što predstavlja iznimku, a ne pravilo u Republici Hrvatskoj.

3.1.7. Hrvatsko katoličko sveučilište

Tablica 7.

Hrvatsko katoličko sveučilište				
Naziv kolegija	Studij	Broj sati u kojima se obrađuje ADHD	Postotak udjela broja sati o ADHD-u u kolegiju	Broja sati o ADHD-u/ broj sati tijekom pet godina studija
UČITELJI POVIJESTI				
Uvod u psihologiju adolescencije	Preddiplomski sveučilišni studij povijesti	30 min	30 P (2%)	0.6/4500
Uvod u psihologiju obrazovanja	Preddiplomski sveučilišni studij povijesti	20 min	30 P (1.5%)	0.4/4500

Poslijediplomski studiji

Tablica 8.

<i>Poslijediplomski studiji</i>	
Poslijediplomski sveučilišni studiji	
Naziv studija	Izvođač – Nositelj
Psihologija	Filozofski fakultet - Sveučilište u Zagrebu
Cjeloživotno obrazovanje i obrazovne znanosti	Učiteljski fakultet - Sveučilište u Zagrebu
Jezični, književni i kulturni kontekst ranoga, predškolskoga i primarnoga obrazovanja	Učiteljski fakultet - Sveučilište u Zagrebu
Psihologija	Filozofski fakultet - Sveučilište u Rijeci
Pedagogija	Filozofski fakultet - Sveučilište u Rijeci
Pedagogija i kultura suvremene škole	Filozofski fakultet - Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Obrazovne znanosti i perspektive obrazovanja	Fakultet za odgojne i obrazovne studije - Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Kvaliteta u odgoju i obrazovanju	Sveučilište u Zadru - Sveučilište u Zadru
Društvo znanja i prijenos informacija	Sveučilište u Zadru - Sveučilište u Zadru

Novo paradigme obrazovanja	Sveučilište Jurja Dobrile u Puli - Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Obrazovne i komunikacijske znanosti	Sveučilište Sjever - Sveučilište Sjever
Poslijediplomski specijalistički studiji	
Cjeloživotno učenje	Učiteljski fakultet - Sveučilište u Zagrebu
Dramska pedagogija	Učiteljski fakultet - Sveučilište u Zagrebu
Inkluzivni odgoj i obrazovanje	Fakultet za odgojne i obrazovne studije - Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Potrebno je istaknuti jedan poslijediplomski studij koji je posebno zanimljiv u kontekstu obrazovanja stručnjaka za rad s djecom s teškoćama. Naziv tog studija je Inkluzivni odgoj i obrazovanje na Fakultetu za odgoj i obrazovanje Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. To je poslijediplomski specijalistički studij koji je namijenjen svim stručnim suradnicima škola, ali i razrednim i predmetnim učiteljima, što samo za sebe govori o širini studija i širem pogledu na problematiku inkluzije. Poslijediplomski sveučilišni studiji na drugim sveučilištima omogućuju studentima priliku za bavljenje ADHD-om odabirom takve teme kao doktorske ili završne disertacije.

3.3. Programi cjeloživotnog obrazovanja

Tablica 9.

Naziv nositelja i izvodača studija	Naziv programa cjeloživotnog studija	Naziv kolegija	Postotak omjera broja sati posvećenih ADHD-u i predviđenih sati za kolegij)	Broj sati kolegija predviđen tijekom studija
Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet – Centar za obrazovanje nastavnika	Dopunska pedagoško – psihološko – didaktičko – metodička izobrazba	Nije dobiven odgovor.		
Sveučilište u Zagrebu – Učiteljski fakultet	Dopunsko pedagoško – psihološko obrazovanje	Inkluzivna pedagogija	2 P + 1 S (20%)	15 P
Sveučilište u Zagrebu – Fakultet hrvatskih studija	Pedagoško-psihološko-didaktičko-metodičko obrazovanje nastavnika	Pedagoška psihologija	2 P (6.6%)	20 P + 10 S
		Razvojna psihologija	2 P (6.6%)	20 P + 10 S
		Opća pedagogija	2 P + 2 S (13.3%)	20 P + 10 S

Naziv nositelja i izvođača studija	Naziv programa cjeloživotnog studija	Naziv kolegija	Postotak omjera broja sati posvećenih ADHD-u i predviđenih sati za kolegij	Broj sati kolegija predviđen tijekom studija
Sveučilište u Zagrebu – Fakultet organizacije i informatike Varaždin	Pedagoško-psihološko-didaktičko-metodičko obrazovanje nastavnika	Osnove opće i razvojne psihologije	1 P (3.3%)	20 P + 10 S
		Psihologija učenja i poučavanja	1 P (2.7%)	25 P + 12 S
		Psihologija razrednog odjeljenja	1 P (4%)	15 P + 10 S
Sveučilište u Splitu – Filozofski fakultet - Centar za istraživanje i razvoj cjeloživotnog obrazovanja	Program pedagoško – psihološko – didaktičko – metodičkog obrazovanja	Pedagogija djece s posebnim potrebama	2 P (10%)	20 P
Sveučilište u Rijeci – Filozofski fakultet	Dopunsko pedagoško – psihološko obrazovanje za nastavnike	Poučavanje učenika s posebnim potrebama	1 P (1%)	20 P
Sveučilište u Rijeci - Učiteljski fakultet Rijeka	Rane odgojno-obrazovne intervencije za djecu i učenike s problemima u ponašanju	Osnove hiperkinetskog sindroma i poremećaja pažnje (ADHD)	1P	(1P+2P+3P)/ 68 P = 8.8% *veliki dio programa studija je neposredno primjenjiv u radu s djecom s ADHD – ukupan postotak
		Individualizacija za učenike s ADHD: planiranje	2P	
		Individualizacija za učenike s ADHD: provedba i evaluacija	3P	
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku – Filozofski fakultet	Pedagoško-psihološko-didaktičko-metodička izobrazba	Psihologija djece i mladih s teškoćama u razvoju - izborni	2 P + 1 S (18.75%)	10 P + 6 S
		Psihologija odgoja i obrazovanja - obvezni	1 P (3.5%)	20 P + 8 S
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku – Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti	Program osposobljavanja pomoćnika za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom	Psihološke osnove poremećaja u ponašanju	2 P (10%)	20 P
		Osnovne metode i tehnike terapijskog rada s djecom	4 P (20%)	20 P
		Preventivni programi u sklopu školskog sustava	2 P (10%)	20 P

Naziv nositelja i izvođača studija	Naziv programa cjeloživotnog studija	Naziv kolegija	Postotak omjera broja sati posvećenih ADHD-u i predviđenih sati za kolegij	Broj sati kolegija predviđen tijekom studija
Sveučilište u Zadru – Centar "Stjepan Matičević"	Program za stjecanje nastavničkih kompetencija	Psihologija obrazovanja	1 P (2.2%)	30 P +15 S
		Psihologija poučavanja	1 P (2.2%)	30 P + 15 S
Sveučilište u Jurja Dobrile u Puli	Program stjecanja pedagoških kompetencija	Socijalna pedagogija i edukacijska rehabilitacija	2 P (9.1%)	22 P
Hrvatsko katoličko sveučilište	Program za stjecanje kompetencija nastavnika	Uvod u psihologiju adolescencije	30 min (1.6%)	30 P
		Uvod u psihologiju obrazovanja	20 min (1.1%)	30 P

Uz programe dopunskog pedagoško-psihološkog izučavanja, postoje i programi cjeloživotnog obrazovanja čiji program i ideja ne idu u tom smjeru. Jedan od takvih programa zove se Rane odgojno-obrazovne intervencije za djecu i učenike s problemima u ponašanju, koji ukupno traje 68 sati, a teme u sklopu tog cjeloživotnog programa koje su posebno zanimljive u kontekstu obrazovanja učenika s ADHD-om su Osnove hiperkinetskog sindroma i poremećaja pažnje (1P), Individualizacija za učenike s ADHD: planiranje (2P), Individualizacija za učenike s ADHD: provedba i evaluacija (3P). Bilo bi u potpunosti izlišno izračunavati udio tih tema u cjelokupnom programu, jer je gotovo cijeli program namijenjen unapređenju kompetencija i vještina nužnih za rad s djecom s ADHD-om.

3.4. Stručni skupovi i edukacije za učitelje razredne i predmetne nastave

Tablica 10.

Edukacije u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje na području Republike Hrvatske				
Datum	Nastavni predmet/ područje	Naziv	Namjena	Mjesto
28. 02. 2020.	Razredna nastava	Vrednovanje u razrednoj nastavi i smjernice za rad s učenicima s teškoćama	Voditelji županijskih stručnih vijeća učitelja razredne nastave	Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića, Zagreb

Edukacije u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje na području Republike Hrvatske				
Datum	Nastavni predmet/ područje	Naziv	Namjena	Mjesto
28.02.2020.	Razredna nastava	Vrednovanje u razrednoj nastavi i smjernice za rad s učenicima s teškoćama	Voditelji županijskih stručnih vijeća učitelja razredne nastave	Zagreb
07.07.2020.	Razredna nastava	Učenici s teškoćama u razvoju u umjetnosti	Program je namijenjen predstavnicima učitelja razredne nastave osnovnih škola.	Osnovna škola Vladimira Nazora, Adžamovci

Edukacije u organizaciji Ministarstva znanosti i obrazovanja na području Republike Hrvatske				
Datum	Nastavni predmet/ područje	Naziv	Namjena	Mjesto
09.01.2020. 13:00 – 14:00		Vrednovanje (za učenje/kao učenje/naučenog) i učenici s oštećenjem sluha i/ili govora u nastavi engleskog jezika - webinar edukacije učitelja u sklopu kurikularne reforme	Učitelji razredne i predmetne nastave	Republika Hrvatska
13.01.2020. 13:00 – 14:00		Samovrednovanje i učenici s teškoćama - webinar edukacije učitelja u sklopu kurikularne reforme	Učitelji razredne i predmetne nastave	Republika Hrvatska
04.02.2020. 15:00 – 16:00		Učenici s PSA (poremećaj iz spektra autizma) u redovnoj školi – prilagodba sadržaja, metode rada i izrada didakte - webinar edukacije učitelja u sklopu kurikularne reforme	Učitelji razredne i predmetne nastave	Republika Hrvatska

Izdvojeni su programi stručnog osposobljavanja tijekom 2020. godine koji se bave područjem odgoja i obrazovanja učenika s teškoćama u osnovnoj školi u organizaciji Ministarstva znanosti i obrazovanja i Agencije za odgoj i obrazovanje. U 2020. godini Ministarstvo znanosti i obrazovanja je organiziralo 242 edukacije, od čega je 101 internetska edukacija, a 141 stručno usavršavanje učitelja na lokalnoj i županijskoj razini. Od 101 internetske edukacije 92 svojom tematikom ne dotiču temu ADHD-a, niti područje odgoja i obrazovanja djece s teškoćama. Samo devet edukacija bi moglo biti korisno za rad s djecom s teškoćama, a od toga tri edukacije spominju djecu s

teškoćama, ali niti jedna isključivo ADHD. To bi značilo da je samo 3% (3/101) internetskih edukacija namijenjeno djeci s teškoćama. Poznajući simptomatologiju i etiologiju ADHD-a, možemo zaključiti da bi neke internetske edukacije mogle pridonijeti kvaliteti rada s učenicima s ADHD-om, iako sam sadržaj edukacija ne spominje ADHD. Naslovi takvih edukacija su Intrinzična motivacija, Razvoj motivacije u razrednoj nastavi, Motivacija, igra, istraživanje i natjecanje, Primjena suvremenih metoda poučavanja u nastavi, Suradnja s roditeljima i Kreativnost učenika i učitelja u nastavi. O usavršavanjima na lokalnoj i županijskoj razini u organizaciji Ministarstva znanosti i obrazovanja ne može se izračunati postotak, jer nam nisu poznate teme tih edukacija, pa smatramo da upravo stručna osposobljavanja učitelja na županijskoj i lokalnoj razini mogu predstavljati temelj za dodatnu edukaciju učitelja o ADHD-u.

U 2020 godini Agencija za odgoj i obrazovanje organizira 290 edukacija, od čega devet edukacija ima temu odgoja i obrazovanja djece s teškoćama, no od tog broja, samo tri edukacije o djeci s teškoćama su namijenjene učiteljima koji rade u osnovnim školama, što je 1% od svih edukacija.

U istraživanju Tot i sur. (2015) 21% učitelja razredne nastave i 22% predmetne istaknulo je da je kvaliteta profesionalnih konferencija loša. Od 13 ponuđenih područja kojima se stručni skupovi bave, učitelji su po zastupljenosti određene teme (područja), temu učenika s teškoćama postavili na deseto mjesto. Kada su budući učitelji u pitanju, samo 10% studenata se uspjelo sjetiti po jednog oblika stručnog usavršavanja učitelja, njih 12% po dva oblika usavršavanja, 11% po tri oblika, a čak 18% studenata nije se sjetilo niti jednog oblika usavršavanja učitelja (Horvat i Lapat 2012).

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE ZA OSMIŠLJAVANJE CJELOŽIVOTNOG UČENJA UČITELJA O POUČAVANJU UČENIKA S ADHD-OM

„Prema procjenama učitelja koje daju jedan segment opaženog stanja u praksi učiteljima je neophodna daljnja i sustavnija edukacija o problemima u ponašanju“ (Vlah i Pejić Papak 2015: 127). Ovaj navod u skladu je s podacima i saznanjima prikupljenim u ovom radu. Iz prikaza inicijalnog obrazovanja učitelja, ali i raznih oblika programa daljnjeg usavršavanja učitelja osnovne škole, jasno se da iščitati nedovoljna posvećenost obrazovnih programa temi ADHD-a. Pozitivna i ohrabrujuća činjenica je da su sveučilišni profesori svjesni nedostatka pažnje usmjerene na djecu s posebnim potrebama, posljedično djecu s teškoćama i djecu s ADHD-om. Pri slanju odgovora na naš upit u vezi sa brojem sati posvećenih ADHD-u, veliki broj nositelja

kolegija osvrnuo se na trenutnu situaciju u tom području prilikom čega su istaknuli da najčešće nemaju vremena za veću programsku posvećenost ADHD-u, da su takve teme zapostavljene i da im je drago da se takvom temom bavimo. To pokazuje zabrinutost i nezadovoljstvo sveučilišnih profesora procesom razvoja djelatnika i stručnjaka na području odgoja i obrazovanja učenika s ADHD-om. Zabrinutost nositelja kolegija je ujedno i ohrabrujuća, jer su oni redom nositelji i kreatori znanja i promjena na području odgoja i obrazovanja učenika s teškoćama i učenika s ADHD-om na području Republike Hrvatske i regije, pa možemo očekivati da će ustrajati ka pozitivnim promjenama. Jedna od profesorica je istaknula da stručnjacima redovito iz prakse dolaze povratne informacije o nedovoljnoj osposobljenosti za rad s učenicima s posebnim potrebama što jasno implicira potrebu za dodatnim educiranjem učitelja na tom području.

Bitno je istaknuti da ne postoji kolegiji niti na jednom hrvatskom sveučilištu koji u svojem nazivu ima pojmove *ADHD*, *hiperaktivnost* i *deficit pažnje*. Zabrinjavajuće je da veliki broj studenata na nastavničkim smjerovima, dakle, budući učitelji predmetne nastave, od 4500 nastavnih sati tijekom inicijalnog obrazovanja posvete ADHD-u jedan nastavni sat ili čak niti toliko, što je jasno vidljivo iz prethodne analize. Prema Pravilniku o odgovarajućoj vrsti obrazovanja učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi, na radnim mjestima učitelja predmetne nastave, s gotovo nikakvim kompetencijama za rad s učenicima s ADHD-om, imaju se pravo zaposliti inženjeri brodogradnje, elektrotehnike, strojarstva ili građevinarstva. Uz to, zabrinjavajuće je da za polaganje dopunskog pedagoško-psihološkog obrazovanja imaju rok od dvije godine.

Nadalje, programi cjeloživotnog studija dopunskog pedagoškog obrazovanja ne nude dovoljan broj sati kojima je tema ADHD, osim nekih iznimki koje su prethodno istaknute.

Upozoravajući je podatak da je samo jedan poslijediplomski studij u Republici Hrvatskoj posvećen inkluzivnoj pedagogiji.

Mjera napredovanja u zvanju u optimalnim okolnostima potiče učitelja za dodatnim educiranjem na području znanja i vještina, ali nemoguće je oteti se dojmu da ta mjera jednostavno nije zaživjela u hrvatskim školama na adekvatan način. Potrebno je presložiti cijeli sustav napredovanja, bodovanja i isplativnosti takvih mjera za učitelje.

Pregledane edukacije zasigurno ne zadovoljavaju rastuću potrebu za edukacijom o ADHD-u. Edukacije u organizaciji AZOO-a, kao što je prethodno prikazano, zasigurno svojim brojem ne zadovoljavaju potrebe „na terenu“. Stručna usavršavanja učitelja na županijskoj i lokalnoj razini mogu biti dobar temelj za educiranje učitelja

za rad s učenicima s teškoćama, ali tema i sadržaj takvih skupova moraju biti utemeljeni na povratnim informacijama iz prakse.

4.1. Prijedlozi za napredak

Prijedlozi za usavršavanje znanja i vještina učitelja osnovne škole za rad s učenicima s ADHD-om su: (1) na učiteljske fakultete i sva nastavnička usmjerenja te programe cjeloživotnog obrazovanja potrebno uvesti zakonsku odredbu nužnog postojanja kolegija s određenom normom sati koji će se sustavno baviti obrazovanjem učitelja razredne i predmetne nastave za rad s učenicima s ADHD-om, (2) zadržati postojeće kolegije, osmisлити dodatne kolegije, ali i povećati satnicu koja je posvećena ADHD-u, (3) u sklopu postojećih fakultetskih odjela formirati grupe stručnjaka koji će biti kreatori promjena i napretka na području odgoja i obrazovanja učitelja razredne i predmetne nastave za rad s djecom s teškoćama i ADHD-om, (4) širiti ponudu cjeloživotnih studija koji se bave ADHD-om, (5) širiti ponudu poslijediplomskih studija koji nude obrazovanje učitelja za rad s djecom s teškoćama i ADHD-om, (6) nuditi veći broj edukacija i stručnih skupova pod okriljem MZO i AZOO o ADHD-u za učitelje u osnovnim školama (7) programe poslijediplomskih i cjeloživotnih studija na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu prilagoditi učiteljima razredne i predmetne nastave (8) ojačati vezu između učiteljskih fakulteta i osnovnih škola u okruženju, (9) stvoriti egzaktniji sustav vrednovanja procesa usavršavanja učitelja i razviti mogućnost napretka kroz edukacijsku aktivnost, (10) organizirati međuškolske grupe razmjene iskustava učitelja razredne i predmetne nastave s tematikom učenika s ADHD-om, (11) povećati broj sati praktične nastave za vrijeme fakultetskog obrazovanja učitelja, (12) zakonski utvrditi broj sati koje student i pripravnik moraju provesti u praktičnoj nastavi pri radu s učenicima s ADHD-om, (13) posebno vrednovati volonterske aktivnosti studenata s učenicima s teškoćama za vrijeme studiranja, (14) teme stručnog usavršavanja na lokalnoj i županijskoj razini moraju biti kreirane na temelju povratnih informacija od strane učitelja, (15) ojačati suradnju nevladinih udruga i organizacija koje se bave s ADHD-om s učiteljskim fakultetima i osnovnim školama, (16) ukinuti mogućnost zaposlenja na mjesto učitelja predmetne nastave osobama koje nemaju položenu dodatnu pedagoško-psihološku izobrazbu (17) povećati upisne kvote na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu (18) zakonski odrediti broj zaposlenih edukacijskih rehabilitatora na određeni broj učenika s teškoćama (moguća suradnja više škola), (19) organizirati centre potpore za inkluziju po uzoru na europske zemlje (20) ujednačiti programe dopunskog pedagoško-psihološkog obrazovanja na razini države.

LITERATURA

1. Barkley, Russell A. (2012), *Executive Functions: What They Are, How They Work, and Why They Evolved*, The Guilford Press, New York
2. Barkley, Russell A. (2013), *Taking Charge of ADHD: The Complete Authoritative Guide for Parents*. The Guilford Press, New York
3. Bolinger, Sarah J., Winnie Mucherah, Andrew M. Markelz (2020), „Teacher Knowledge of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder and Classroom Management“, *The Journal of Special Education Apprenticeship*, 9 (1), 1-12.
4. Bouillet, Dejana, Zlatko Bukvić (2015), „Razlike i mišljenja studenata i zaposlenih učitelja o obrazovnoj inkluziji učenika s teškoćama“, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 51 (1), 9-23.
5. Bradshaw, Lori, Madeeha Kamal (2013), „Teacher knowledge, training and acceptance of students with ADHD in their classrooms: Qatar case study“, *Near and Middle Eastern Journal of Research in Education*. Preuzeto 22. 01. 2020. sa <http://dx.doi.org/10.5339/nmejre.2013.5>
6. Cooper, Paul, Lesley Hughes (2009), *Razumijevanje djece s ADHD sindromom i pružanje potpore: strategije za nastavnike, roditelje i ostale stručnjake*, Naklada Slap, Zagreb.
7. Horvat, Ana, Goran Lapat (2012), „Cjeloživotno obrazovanje učitelja“, *Andragoški glasnik*, 16 (2), 131-142.
8. Jukić, Vlado, Goran Arbanas (2014), *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje – peto izdanje (DSM-V)*, Naklada Slap, Jastrebarsko
9. Kušić, Siniša, Sofija Vrcelj, Anita Zovko (2016), *Didaktičke odrednice obrazovanja andragoga – komparativni pristup*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka
10. Mašić, Marijeta, Anita Zovko, Tihana Kovačić Samaržija (2016), „Stavovi učenika i studenata o cjeloživotnom učenju“, *Andragoška spoznanja - Revija za izobraževanje in učenje odraslih*. 1(2016), 4, 93-111.
11. Matijević, Milan (2018), „Neki didaktički i andragoški miskoncepti o gledanju na kvalitetu obrazovanja odraslih“, u: Višnja Rajić, Siniša Kušić (ur.), *Zbornik radova 8. međunarodne konferencije o obrazovanju odraslih*, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Zagreb, 37-44.
12. Nikčević-Milković, Anela, Denis Jurković, Lada Perković (2017), „Stavovi učitelja i nastavnika Ličko-senjske županije prema inkluziji“, *Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja*, 68 (2), 309-329.

13. Opić, Siniša, Jasna Kudek Mirošević (2011), „Handling Students with ADHD Syndrome in Regular Elementary School“, *Napredak*. 152 (1), 75-92.
14. Pravilnik o odgovarajućoj vrsti obrazovanja učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi, Narodne novine, 6/2019 (2019)
15. Pravilnik o studijima i studiranju na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (2013)
16. Pravilnik o studijima i studiranju na Sveučilištu u Zadru (2017)
17. Pravilnik o studijima i sustavu studiranja na Sveučilištu u Splitu, Sveučilište u Splitu (2016).
18. Pravilnik o studijima Sveučilišta u Rijeci, Sveučilište u Rijeci (2018).
19. Rief, Sandra F. (2016), *How to reach and teach children and teens with ADD/ADHD: Practical Techniques, Strategies, and Interventions*, Jossey-Bass – A Wiley Brand, San Francisco
20. Radetić-Paić, Mirjana (2018), „Samoprocjene znanja učitelja o učenicima s deficitom pozornosti/ hiperaktivnim poremećajem s obzirom na godine radnog iskustva“, *Školski vjesnik: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 67 (2), 239-250.
21. Scitutto, Mark J., Mark D. Terjesen, Allison S. Bender Frank (2000), „Teachers’ knowledge and misperceptions of Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder“, *Psychology in the Schools*, 37, 115-122.
22. Scitutto, Mark J., Mark D. Terjesen, Alena Kučerová, Zdena Michalová, Sandra Schmiedeler, Katerina Antonopoulou, Norhan Z. Shaker, Ji-yeon Lee, Keetam Alkahtani, Bradley Drake, Jaco Rossouw (2016), „Cross-national comparisons of teachers’ knowledge and misconceptions of ADHD“, *International Perspectives in Psychology: Research, Practice, Consultation*, 5 (1), 34-50.
23. Skočić Mihić, Sanja, Nataša Vlah, Marina Šokić (2018), „Stavovi odgajatelja i učitelja prema inkluziji djece s oštećenjem sluha“, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 54 (1), 69-82.
24. Skupnjak, Draženka, Daria Tot (2019), „Zastupljenost neformalnog i informalnog učenja u profesionalnom razvoju učitelja“, *Nova prisutnost*, 17 (2), 309-322.
25. Sekušak-Galešev, Snježana, Sanja Skočić-Mihić, Selma Kehonjić (2017). „Teachers’ Knowledge of the Attention Deficit Hyperactivity Disorder“, u: Snježana Sekušak-Galešev, ur., *Book of Abstracta - ERFCON 2017- 9th international conference of the Faculty of Education and Rehabilitation Sciences*, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb

26. Soroa, Marian, Arantxa Gorostiaga, Nekane Balluerka (2016), „Teachers Knowledge of ADHD: Relevance of Training and Individual Perceptions“, *Revista de Psicodidactica*, 21 (2), 205-226.
27. Tot, Daria, Siniša Kušić, Anita Klapan (2015), „Planning and programming continuous professional teacher training: Experience in Croatia“, *Global Journal on Humanities & Social Sciences*, 1 (1), 134-149.
28. Velki, Tena, Nataša Vlah, Irena Kovačević (2019), „Teachers educational and misbehavior management strategies in working with primary school students with attention deficits“, *Education and New Developments*. 2 (2019), 321-325.
29. Vican, Dijana, Matilda Karamatić-Brčić (2013), „Stavovi nastavnika o inkluzivnom odgoju i obrazovanju“, *Magistra Iadertina*, 13 (1), 92-104.
30. Vlah, Nataša, Sanja Grbić (2018). „Kako nastavnici u Hrvatskoj procjenjuju sopstvenu praksu u poučavanju učenika s teškoćama u ponašanju“, u: Rajka Đević, Nikoleta Gutvajn (ur.), *Uvažavanje različitosti u funkciji pozitivnog razvoja dece i mladih*, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, 75-93.
31. Vlah, Nataša, Petra Međimorec Grgurić, Đana Baftiri (2017), „Demografske i profesionalne karakteristike srednjoškolskih učitelja u relaciji sa stavovima prema edukacijskom uključivanju“, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 53 (1), 86-100.
32. Vlah, Nataša, Petra Pejić-Papak (2015), „Poteškoće učitelja u radu s učenicima u problemima u ponašanju: učestalost i povezanost potrebe za stručnom pomoći“, u: Dubravka Maleš, Ana Širanović, Adrijana Višnjić Jevtić (ur.), *Pravo djeteta na odgoj i obrazovanje*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 119-128.
33. Vlah, Nataša, Snježana Sekušak Galešev, Sanja Skočić Mihić (2018), „Povezanost obilježja razrednika i učenika u procjeni simptoma nepažnje, impulzivnosti i hiperaktivnosti povezanih s ADHD poremećajem“, *Socijalna psihijatrija*, 46 (2018), 4, (2), 372-389.
34. Zrilić, Smiljana, Kristina Marin (2019), „Kompetencije u suvremenoj školi - potrebe prakse iz perspektive učitelja“, *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 69 (2), 389-400.

CROATIAN SCHOOL CURRICULUM PROGRAMMES THAT TRAIN TEACHERS TO MENAGE ADHD IN THE CLASSROOM

Summary:

Training teachers to work with students with ADHD is a particular challenge for the creators of the study program. Adequate training of teachers to work with students with ADHD results in a high level of inclusion of children with ADHD in the educational system. This paper aims to analyze performance plans and programs that explain the teacher, and which have satisfied themselves and the extent to which such studies contain a quantitative need for ADHD content. The method for realizing this goal is a phenomenological-descriptive review of existing courses at all universities in Croatia, which include initial training on ADHD, with a qualitative examination of course holders on the quality of study content dedicated to ADHD.

Researchers sent the inquiries by e-mail to 98-course holders or department heads, and 71 of them responded (72.4%). The data were analyzed by comparing the number of hours in which ADHD is discussed with the number of hours provided for the entire study (undergraduate, graduate, or integrated undergraduate and graduate). Class teachers achieved a satisfactory level of knowledge about working with students with ADHD, but subject teachers did not meet enough topics about ADHD on faculty which implies the need for more systematic lifelong education.

Keywords: Elementary school teacher; ADHD; inclusion; study plan and program

Adresa autora
Authors' address

Davor Vukelić
Anita Zovko
Sveučilište u Rijeci
Odsjek za pedagogiju
dvukelic@ffri.hr
anita.zovko@ffri.uniri.hr

Nataša Vlah
Sveučilište u Rijeci
Učiteljski fakultet u Rijeci
natasa.vlah@uniri.hr